

PRAWO KONSTYTUCYJNE

Prof. Ryszard Piotrowski

Państwo to trwała organizacja polityczna określonej społeczności, sprawująca efektywną i suwerenną władzę nad określonym terytorium (ludność, terytorium, suwerenna władza)

Władza polityczna to kompetencja do jednostronnego stanowienia norm postępowania i ich egzekwowania za pomocą aparatu przymusu (monopol na niego ma tylko państwo)

Suwerenność:

- Samowładność – niepodporządkowanie innemu ośrodkowi władzy
- Całowładność – obejmująca całość stosunków w państwie
- Wyłączność – nikt inny nie sprawuje władzy

Demokratyczne państwo prawne – organizacja polityczna powołana przez obywateli do realizacji określonych celów np. realizacja praw człowieka, zaspokojenie podstawowych potrzeb obywateli, tworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego, a także zapewnienia społeczeństwu samorealizacji jako podmiotowi zbiorowemu, dążącemu do celów, które określa konstytucja

EWOLUCJA PAŃSTWA I PRAWA KONSTYTUCYJNEGO

Od roku 1648 w Europie ukształtował się system złożony z suwerennych państw, których zakres władzy prawo rozgraniczało głównie w oparciu o kryterium terytorialne – system westfalski. Ostatnie dziesięciolecia istotnie zmieniły ten układ, głównie przez zjawiska jak:

- Globalizacja – przekształcanie się odrębnych gospodarek państwowych w jeden organizm gospodarczy oraz powstanie ogólnosiwiatowego rynku towarów i usług
- Deterytorializacja określonych zjawisk społecznych
- Globalny system polityczny – rośnie znaczenie organizacji międzynarodowych międzyrządowych oraz pozarządowych
- Konkurencja systemów prawnych – modyfikacja systemów tak, aby były one atrakcyjne dla podmiotów gospodarczych
- Deterytorializacja prawa – spadek znaczenia terytorium jako wyznacznika granicy
- Normy o zasięgu ponadpaństwowym – tworzone przez pozapaństwowe podmioty:
 - Normy regulujące międzynarodowy obrót gospodarczy tworzone przez jego uczestników oraz orzeczników międzynarodowych sądów polubownych
 - Normy regulujące działalność sportową
 - Normy regulujące różne aspekty działania Internetu, tworzone przez podmioty prawa prywatnego

KONSTYTUCYJNE ZASADY PRZYSTĘPOWANIA DO ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH O CHARAKTERZE INTEGRACYJNYM

Konstytucja RP dopuszcza 'otwarcie' polskiej strefy suwerenności dla innych podmiotów władzy publicznej poprzez przekazanie kompetencji (utworzenie organu lub organizacji międzynarodowej, wyposarzenie ich w kompetencje władczą, nadanie aktom prawnym wydanym w ramach tej kompetencji bezpośredniego skutku, rezygnację RP z wykonywania tych kompetencji) art.90

Ratyfikowanie umów międzynarodowych zachodzi na drodze ustawy, większością 4/3 głosów w każdej z izb. Druga możliwość to ratyfikacja na drodze referendum, konieczny jest udział więcej niż połowy upoważnionych do głosowania, przy czym wystarczy zwykła większość głosów

INTEGRACJA EUROPEJSKA

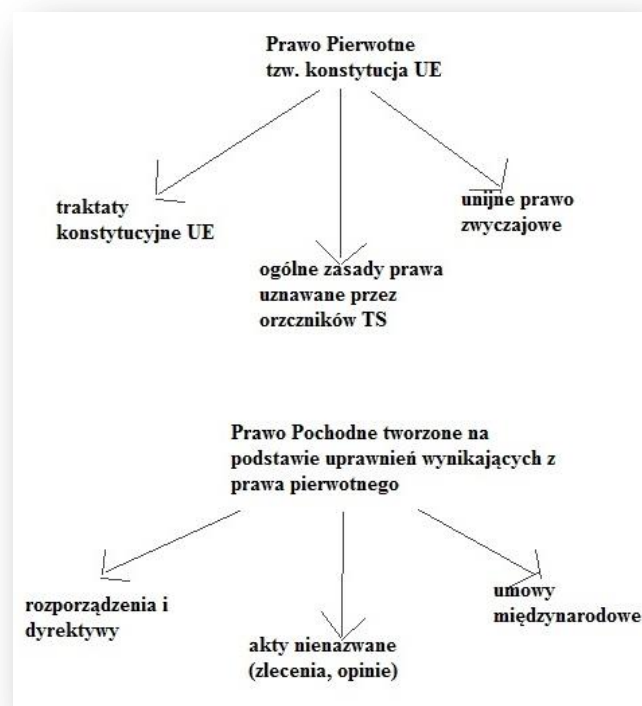
Proces powstawania UE

- 1951r. Wspólnota Węgla i Stali
- 1957r. Euratom i Europejska Wspólnota Gospodarcza
- 1992r. Traktat z Maastricht o UE
 - I filar – 3 w.w. wspólnoty
 - II filar – polityka zagraniczna i bezpieczeństwa
 - III filar współpraca polityczna i sądowa w sprawach karnych , wprowadzenie Unii Gospodarczej i Pieniężnej
- 2007r. Lisbena – traktat zmieniający traktat o UE i traktat ustanawiający wspólnotę europejską, dwa odrębne podmioty UE i Euratom, a UE zyskała osobowość prawno-międzynarodową

Kompetencje UE – obowiązuje zasada kompetencji przyznawanych, są określone bardzo ogólnie, poprzez wskazanie określonych celów, mają charakter dynamiczny (poprzez wykładnię trybunału sprawiedliwości), różnią się intensywnością, kompetencje są dzielone między UE a państwa członkowskie (z poszanowaniem zasady subsydiarności i pomocniczości, proporcjonalności) oraz zasada lojalności

Przy wykonywaniu aktów prawnych UE obowiązuje zasada autonomii instytucjonalnej i proceduralnej państw członkowskich.

Prawo UE a prawo wewnętrzne i międzynarodowe:

Rozporządzenia – najdalej idąca forma przekazania kompetencji na rzecz UE, która wypiera kompetencje prawodawcze państw członkowskich, mogą nakładać obowiązki, są wiążące bezpośrednio

Dyrektywy – instrument dwustopniowego stanowienia prawa, służą harmonizacji wewnętrznych porządków prawnych, wiążą „co do celu”, wymagają wydania aktów prawa wewnętrznego dla ich wprowadzenia w życie, są wydawane przez Parlament wraz z Radą lub osobno.

Zasada bezpośredniej skuteczności – prawo UE określa prawa i obowiązki jednostki i podmiotów prywatnych, nie ogranicza się jedynie do państw

Zasada bezpośredniej stosowalności – prawo UE jest stosowane bezpośrednio, każdy organ państwa ma obowiązek je stosować

Zasada prymatu prawa unijnego – prawo UE ma pierwszeństwo przed prawem państw członkowskich

Niezupełność prawa UE – uzależnione jest od odpowiedniego prawa państw członkowskich

EUROPEJSKI SYSTEM KONSTYTUCYJNY

Argumenty 'przeciw' uznaniu prawa pierwotnego za konstytucję

- UE nie jest państwem
- Prawo pierwotne nie jest stanowione przez konkretny organ, a kompetencje ustrojodawcze ma ogół obywateli
- Przy jednomyślnym działaniu traktaty można łatwo zmieniać
- Prawo pierwotne ma formę umów międzynarodowych

Argumenty 'za'

- Reguluje ustrój i zasady działania organizacji
- Jest podstawą dla prawa pochodnego
- Jest odrębność w procedurze zmiany prawa pierwotnego

TS UE „prawo pierwotne jest kartą konstytucyjną wspólnoty opartą na rządach prawa”

Dualizm konstytucyjny – jednoczesne obowiązywanie dwóch konstytucji, które oddziałują na siebie.

Prawo pierwotne UE:

- Rozdziela kompetencje UE a państwa członkowskie
- Wyznacza dodatkowe zasady złożonego porządku prawnego
- Określa zasady udziału państw w wydawaniu aktów prawnych UE
- Wyznacza podstawowe wymogi ustrojowe
- Zapewnia ochronę tożsamości konstytucyjnej państw
- Wyznacza granice autonomii proceduralnej i instytucjonalnej
- Określa zasady rozstrzygania sporów między UE a państwami

W zakresie UE funkcje konstytucji RP to:

- Upoważnienie państwa do wstąpienia do UE u uchylecia wyłączności sprawowania władzy publicznej
- Określenie polskiego wkładu do europejskiego dziedzictwa konstytucyjnego i wspólnych zasad
- Wyznaczanie granic integracji (przekazywania kompetencji)
- Określenie zasad przyjmowanego przez organy państwa stanowiska
- Ustalenie zasad wykonywania aktów normatywnych

KONSTYTUCJA JAKO USTAWA ZASADNICZA – konstytucja jest ustawą, aktem zasadniczym o szczególnych cechach

1. Szczególna treść – polega na zakresie regulowanych materii i sposobie (szczegółowości) ich regulowania. Materia konstytucyjna to całość treści ustrojowych tzw. Triada
 - Ogólne zasady ustroju państwa
 - Ustrój organów i ich kompetencje
 - Podstawowe prawa i obowiązki jednostki

Szczegółowość regulacji jest różna w różnych państwach, ale panuje zasada, że konstytucja powinna normować zagadnienia o charakterze podstawowym, ale ich określenie ma charakter polityczny, dlatego obok konstytucji lakonicznych (USA, Francja) są konstytucje obszerne (głównie państwa postkomunistyczne)

2. Szczególna forma

- Nazwa – tylko ten akt jest określany mianem konstytucji
- Tryb powstawania – określony w odrębnej regulacji konstytucyjnej, najczęściej powstaje w parlamencie, niekiedy poddana pod referendum, zdarza się, że jest tworzona przez inny organ (Rosja – przez prezydenta i zatwierdzona w referendum), historyczny sposób okrojowania – nadania przez władcę
- Projekt – przygotowywany przez specjalne ciało konstytucyjne, w Polsce – komisja konstytucyjna
- Uchwalenie i tryb zmiany – 2/3 posłów przy kworum, potwierdzenie w referendum, utrudnienia w postaci kilku wykluczających się procedur zmiany np. osobna dla rewizji konstytucji i odrębna dla zmian częściowych, zakaz jej zmiany podczas stanu wojennego i zagrożenia państwa
- Podział na rozdziały

3. Szczególna moc prawna – najwyższe miejsce w systemie prawa stanowionego

- Przedmiot normowania jest pierwotny i nieograniczony, czyli może ona normować każdą kwestię
- Każdy akt normatywny musi być z nią zgodny

- Sprzeczność materialna – gdy treść narusza konstytucję
- Sprzeczność proceduralna (formalna) – sposób wydania narusza konstytucję
- Sprzeczność kompetencyjna – wydany przez nieupoważniony organ

- Aspekt pozytywny to obowiązek regulowania i konkretyzowania jej norm w innych ustawach (zasada spójności)
- Zakaz naruszania i nakaz realizowania obowiązuje wszystkie organy

KONSTYTUCJA W KONTEKŚCIE PRAW I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

Ochrona praw człowieka była już realizowana w starożytnym Rzymie. Potem prawem boskim. Początki wewnątrzpaństwowej ochrony praw człowieka to angielska Wielka Karta Swobód z 1215r. Potem przywileje jędrleńsko-krakowskie. Polska konstytucja z 3 maja 1791r. wprowadziła swobodę wyznaniową, nietykalność osobistą. Prawa człowieka są przyrodzone, powszechne, niezbywalne i nienaruszalne. Mówi o tym II rozdział konstytucji.

- I generacja to prawa do życia, wolności i własności
- II generacja to prawa społeczne, gospodarcze i kulturalne
- III generacja to prawa kolektywne

Uznaje się istnienie granic władzy, a każdy człowiek ma prawo mieć prawo.

ZMIANA KONSTYTUCJI art. 235

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej.
2. Zmiana Konstytucji następuje w drodze ustawy uchwalonej w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat.
3. Pierwsze czytanie projektu ustawy o zmianie Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż trzydziestego dnia od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy.
4. Ustawę o zmianie Konstytucji uchwała Sejm większością co najmniej 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz Senat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
5. Uchwalenie przez Sejm ustawy zmieniającej przepisy rozdziałów I, II lub XII Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiątego dnia po pierwszym czytaniu projektu tej ustawy.
6. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku. Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących.
7. Po zakończeniu postępowania określonego w ust. 4 i 6 Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej uchwaloną ustawę do podpisu. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę

w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Konstytucjonalizm – „idea starsza niż najstarsze konstytucje pisane” – forma ustroju oparta na konstytucji, która jest tutaj najważniejszym źródłem prawa. Stanowi też odzwierciedlenie pewnych wartości i poglądów w danym państwie, a także praktyki stosowania konstytucji. Naczelna zasada ustroju Polski to: rządy republikańskie, demokratyczne państwo prawne, autonomia i wzajemna niezależność, zasada wolności i praw człowieka i obywatela, suwerenność narodu, podział władzy, dwuizbowość, pluralizm, parlamentarna forma rządów, niezawisłość sądów, społeczeństwo gospodarki rynkowej, decentralizacja.

REFERENDUM – instytucja demokracji bezpośredniej art. 125

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe
2. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić sejm bezwzględną większością głosów przy kworum lub prezydent RP za zgodą senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów przy kworum.
3. Jeśli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania – wynik jest wiążący.
4. Ważność referendum stwierdza Sąd Najwyższy
5. Zasady i tryb przeprowadzania referendum określa ustawa

Podstawą prawną referendum jest:

- ‘władza zwierzchnia w RP należy do narodu’
- ‘naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio’

KONSTYTUCJA A PRAWO NATURALNE – choć prawo natury ma pozycję nadrzędną w stosunku do prawa stanowionego, to nie ma potrzeby zapisywania go, ale konstytucja odwołuje się do norm praw natury. W przypadku sprzeczności obowiązuje niepisana zasada ‘oporu wobec tyranii’

OGÓLNE ZASADY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO - konstytucje z reguły mają wyższą rangę niż umowy międzynarodowe, to pewne podstawowe standardy praw człowieka czy demokratycznego systemu rządów muszą być przestrzegane i uwzględniane w konstytucji ze względu na silne powiązania między państwami.

USTAWA KONSTYTUCYJNA – ta sama moc prawna, tryb uchwalania i zmian, jak konstytucja, regulują kwestie materii konstytucyjnej, uzupełniają ją

- Stanowią nowelizację istniejącej konstytucji, są inkorporowane
- Prowizorium – w razie braku konstytucji ustawy konstytucyjne ją zastępują
- Mogą jednorazowo zawieszać całość lub część konstytucji
- W obecnej konstytucji jedyną ustawą konstytucyjną jest ustawa o jej zmianie

OGŁASZANIE AKTÓW PRAWNYCH art. 88

1. Warunkiem wejścia w życie ustawy, rozporządzeń i aktów prawa miejscowego jest ich ogłoszenie
2. Zasady i tryb ogłaszania aktów normatywnych określa ustawa
3. Umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie są ogłaszane w trybie wymaganym dla ustaw

Ustawowo można odejść od obowiązku publikacji aktu normatywnego, jeżeli nie zawiera on przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

TRYB WYRAŻANIA ZGODY NA RATYFIKACJĘ UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ Z PRZEKAZANIEM KOMPETENCJI

Jeżeli umowa międzynarodowa dotyczy:

- Pokoju, sojuszu, układu politycznego i wojskowego
- Wolności, praw i obowiązków obywatelskich z konstytucji
- Członkostwa RP w organizacjach międzynarodowych
- Znacznego obciążenia finansowego kraju
- Spraw uregulowanych w ustawie lub w których konstytucja wymaga ustawy

To ustawa wyrażająca zgodę na ratyfikację jest uchwalana w trybie właściwym dla każdej innej ustawy (zwykłą większością przy kworum).

Jeżeli RP na podstawie umowy przekazuje organizacji międzynarodowej kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach, to wyrażenie zgody na ratyfikację może nastąpić poprzez:

- a) Uchwalenie ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikowanie ustawy 2/3 głosów przy kworum przez sejm i senat
- b) Wyrażenie zgody na ratyfikację w referendum ogólnokrajowym, którego wynik jest wiążący, jeśli wzięła udział ponad połowa uprawnionych

O wyborze trybu ratyfikacji decyduje sejm na drodze uchwały bezwzględną większością przy kworum.

ZASADY PRAWA KONSTYTUCYJNEGO

1. Zasada suwerenności narodu – samowładność obywateli, prawo powinno wyrażać wolę ogółu obywateli, wola narodu wyrażona

jest w formach demokracji bezpośredniej (referendum) i pośredniej (wyboru)

2. RP jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli – jest własnością społeczną, co rodzi jednakowe obowiązki wobec dobra. Republikańska forma rządów wynika z wpływu obywateli na skład i funkcjonowanie kadencyjnych organów władzy i sprawy publiczne
3. Zasada demokratycznego państwa prawnego
 - Status obywatela jest oparty na zasadzie niezbywalności praw
 - Rządy prawa chronią godność i zapewniają wolność
 - Równość wobec prawa
 - Instytucje zapewniają wpływ społeczeństwa na władzę
 - Organy istnieją i działają w granicach i na podstawie prawa
 - Trójpodział władz
 - Demokratyczne prawo wyborcze
 - Legalne istnienie i funkcjonowanie opozycji
 - Hierarchia aktów prawnych
 - Prawo jest racjonalne, jawne i bez luk
 - Domniemanie niewinności
 - Prawo nie działa wstecz
 - Postępowanie sądowe jest dwuinstancyjne
4. Unitarna forma państwa – istnieje jeden system naczelnych organów państwowych, których kompetencje odnoszą się do całej Polski, jedna konstytucja, jednolity system prawa, jednolite obywatelstwo, jednolity system państwowy

5. Zasada podziału i równowagi władzy – relacje między organami władzy polegają na podziale kompetencji, ograniczonym zakresie władztwa, wzajemnej kontroli
6. Zasada reprezentacji politycznej – posłowie są przedstawicielami narodu, nie wiążą ich instrukcje wyborców, kierują się interesem ogółu
7. Zasada społeczeństwa obywatelskiego – każdy ma możliwość działania w wybranych przez siebie instytucjach
8. Zasada społecznej gospodarki rynkowej – ustrój gospodarczy określający zasadę liberalizmu gospodarczego z gospodarką rynkową oraz zapewniający realizację celów społecznych
9. Zasada decentralizacji
10. Niezależność i współdziałanie państwa i kościołów
11. Zasada pomocniczości

TRYB POSTĘPOWANIA USTAWODAWCZEGO

1. Inicjatywa ustawodawcza – 15 posłów, uchwała izby senatu, prezydent, RM, 100tyś obywateli – projekt składa się do Marszałka Sejmu
2. Pierwsze czytanie na posiedzeniu plenarnym(komisyjnym) – poprawki/odrzućenie
3. Drugie czytanie na posiedzeniu sejmu – debata/poprawki
4. Trzecie czytanie – głosowanie
5. Przekazanie do senatu – jeśli poprawki to wraca do sejmu, jeśli nie to do prezydenta (18 dni – praca w komisjach/ 30 dni – na przekazanie/20 dni – na przekazanie jeśli to ustawa budżetowa/ 14 dni – jeśli pilna)
6. Prezydent (21 dni – na podpisanie / 7 dni – jeśli pilna)
 - Oddaje do sejmu

- Zgłasza do TK
- Podpisuje

7. Publikacja w Dzienniku Ustaw

IMMUNITET PARLAMENTARNY – przywilej, który uniemożliwia pociągnięcie parlamentarzystów do odpowiedzialności karnej (formalny) lub aresztowania (nietykalność) bez zgody sejmu, zwolnienie od odpowiedzialności za czyny związane z działalnością (materialny), chroni niezależność i daje swobodę, Nie można być jednocześnie posłem i senatorem – dwuizbowość!

PARLAMENT – sejm i senat, organy władzy ustawodawczej, dwuizbowe, posiadają przywilej bezpośredniego reprezentowania narodu i podejmowania decyzji w jego imieniu. Kadencja 4 lata.

ZGROMADZENIE NARODOWE – wspólne obrady sejmu i senatu pod przewodnictwem Marszałka Sejmu (lub Senatu w zastępstwie), zbiera się, gdy:

- Odbiera przysięgę od nowego prezydenta
- Uznaje prezydenta za niezdolnego do pełnienia funkcji
- Stawia prezydenta w stan oskarżenia
- Wysłuchuje orędzia prezydenta do zgromadzenia

WYBORY DO SEJMU I SENATU

- Zarządza prezydent nie później niż na 90 dni przed końcem kadencji
- Czynne prawo wyborcze od 18 lat
- Bierne od 21 (sejm) od 30 (senat) od 35 (prezydent)
- Kandydatów zgłaszają partie i obywatele

- Sejm 460, senat 100

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE SEJMU I SENATU

- Pierwsze posiedzenie zwołuje prezydent, na którym posłowie wybierają marszałka sejmu i wicemarszałków
- Prezydium sejmu – marszałek i wice – kierują pracami sejmu, ustalają plan pracy, kierują pracami komisji
- Konwent seniorów – członkowie prezydium oraz przewodniczący klubów i kół parlamentarnych, opiniują plan pracy sejmu i ustalają porządek posiedzeń
- Komisje sejmowe – rozpatrują sprawy, będące przedmiotem obrad sejmu, wyrażają opinię, dzielą się na stałe i nadzwyczajne (np. komisja śledcza)

ZASADA PROPORCJONALNOŚCI WYBORÓW

- Zasada większości względnej i bezwzględnej
- Zasada proporcjonalności – przydzielanie mandatów proporcjonalnie od odsetka głosów na poszczególne partie (jedna tura, wielomandatowe okręgi)
- System d'Honda – liczbę głosów oddanych na poszczególne listy w okręgu wyborczym porządkuje się od największej, następnie dzieli przez kolejne liczby całkowite (2,4,6,...) a z powstałej tabeli ilorazów, wybiera się tyle największych liczb ile jest mandatów (PE, ST, Sejm), preferuje duże partie
- System Tt. Lague – jak d'Honda ale dzielnikiem są liczby nieparzyste, preferuje małe partie
- Tzw. listy państwowe (ogólnopolskie) – pewną liczbę mandatów obsadza się na poziomie kraju proporcjonalnie do uzyskanych mandatów w okręgach. W Polsce było to 69

mandatów i stosowano system d'Honda, poprawiło to sytuację małych partii, wyrównało niesprawiedliwości w podziale mandatów, ale stanowiło też parasol ochronny dla liderów partyjnych, wyborca nie oddaje głosu na listę państwową

- Tzw. Progi wyborcze (klauzula zaporowa) – wymóg uzyskania minimalnego odsetka głosów w skali kraju, przeciwdziałają nadmiernemu rozdrobnieniu
- 5% - pojedyncze partie, ugrupowania czy grupy wyborców, jednolity próg w wyborach do sejmików, rad powiatowych i gminnych na prawach powiatu, do PE
- 8% - komitety koalicyjne
- Bez progu do rad gmin
- Bez progu – mniejszości narodowe

WYBORY W PAŃSTWIE DEMOKRATYCZNYM – pełnią funkcję idei suwerenności narodu, kształtowanie układu organów przedstawicielskich (funkcja kreacyjna), nadanie tytułu do sprawowania władzy (funkcja legitymizująca), naród wybiera program partii, funkcja kontroli oraz egzekwowania odpowiedzialności politycznej ekipy rządzącej, aktywizacja społeczeństwa.

PAŃSTWOWA KOMISJA WYBORCZA – najwyższy w Polsce organ wyborczy, właściwy w sprawach przeprowadzania wyborów i referendum, jest organem władzy wykonawczej, w jej skład wchodzi

- 3 sędziów TK wskazanych przez prezesa TK
- 3 sędziów SN wskazanych przez pierwszego prezesa SN
- 3 sędziów NSA wskazanych przez prezesa NSA

Członków powołuje prezydent na drodze postanowienia, podaje się do wiadomości publicznej w „monitor Polski”, mogą to być sędziowie w stanie spoczynku, ze swojego składu wybierają przewodniczącego i dwóch zastępców, funkcję sekretarza pełni szef krajowego biura wyborczego z głosem doradczym.

Zadania:

- Nadzór nad przestrzeganiem prawa wyborczego
- Nadzór nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców i robieniu spisu
- Powoływanie okręgowych komisji wyborczych i ich rozwiązywanie
- Ustalanie wzorów formularzy, druków i pieczęci
- Ustalanie i ogłaszanie wyników wyborów
- Po wyborach przedstawia marszałkowi sejmowi i senatowi informacje o realizacji ordynacji wyborczej (12.04.2001)
- Rozpatruje sprawozdania finansowe komitetów wyborczych i partii

PROLONGATA – przedłużenie terminu ważności układu, umowy, odroczenie terminu realizacji jakiegoś zobowiązania

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KONSTYTUCYJNA – przewidziane konstytucją konsekwencje, które można zastosować wobec osób zajmujących wysokie stanowiska w państwie, jeśli naruszyły one konstytucję lub inne ustawy

- Impeachment – niższa izba parlamentu tworzy i głosuje akt oskarżenia nad postawieniem oskarżonego przed sądem, którego funkcję pełni wyższa izba
- Obie izby głosują nad postawieniem oskarżonego przed TK

ORGANY KONTROLI PAŃSTWOWEJ I OCHRONY PRAWA

1. NIK – naczelny organ kontroli państwowej, podlega sejmowi, działa kolegialnie
 - Kontroluje działalność organów administracji państwowej, NBP, państwowych osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności
 - Kontroluje działalność ST, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych (bez kryterium celowości)
 - Podlega sejmowi, na jej czele stoi prezes NIK (powołany przez sejm za zgodą senatu na 6 lat), ma immunitet
 - Przedkłada sejmowi analizę wykonania budżetu państwa, informację o wynikach kontroli oraz coroczne sprawozdanie z działalności
2. RPO - jednoosobowy urząd, który stoi na straży praw człowieka i obywatela, powołuje go sejm za zgodą senatu na 5 lat, jest niezależny i odpowiada tylko przed sejmem
3. KRRiT – organ konstytucyjny, powołany w 1992r. , składa się z 5 członków (2 powołuje sejm, 2 senat i 1 prezydent) na 6 lat, na czele z przewodniczącym
 - Powołuje rady nadzorcze w tv i radio publicznych
 - Udziela zezwoleń na działalność komercyjnych stacji radiowych i tv
 - Stoi na straży wolności słowa i prawa do informacji
 - Rozdziela środki z abonamentu
 - Kontroluje działalność nadawców
 - Opiniuje projekty i akty dotyczące radio i tv

4. Prokuratura – strzeże praworządności, ściganie przestępców, na czele prokurator generalny, powołany przez prezydenta (ze zgłoszonych przez KRS)
 - Prokuratury powszechne – rejonowe, okręgowe, apelacyjne
 - Prokuratury wojskowe – garnizonowe, okręgów wojskowych oraz naczelna prokuratura wojskowa

PREZYDENT – jednoosobowy organ wykonawczy państwa, najwyższy przedstawiciel RP, gwarantuje ciągłość władzy, stoi na straży suwerenności, bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności terytorium, głowa państwa. Wybiera się go na 5 lat w wyborach powszechnych, tajnych, równych, bezpośrednich i większościowych, można pełnić funkcję tylko dwa razy, trzeba mieć skończone 35 lat, zgłasza go 100tyś obywateli

- Uprawnienia zwykłe – wymagają kontrasygnaty, czyli podpisu premiera
- Prerogatywy – bez zgody premiera – uprawnienia wobec parlamentu, powołuje najwyższych urzędników państwowych i tradycyjne uprawnienia

Uprawnienia względem parlamentu:

- Zarządzanie wyborów i zwoływanie pierwszego posiedzenia
- Inicjatywa ustawodawcza
- Prawo weta zawieszającego (sejm może je odrzucić większością 3/5 głosów)
- Podpisywanie i ogłaszanie ustaw
- Prawo skrócenia kadencji sejmu, gdy ten nie wyłoni rządu lub nie uchwali budżetu
- Występowanie z wnioskiem o powołanie prezesa NBP

- Prawo wniosku do TK o zgodność z konstytucją

Uprawnienia względem RM;

- Powołanie rządu
- Zmiany w rządzie na wniosek premiera
- Zwoływanie w sprawach szczególnej wagi rady gabinetowej (RP+prezydent)
- Wystąpienie do sejmu o pociągnięcie członka RM do odpowiedzialności przed TK

Uprawnienia względem sądów

- Powoływanie sędziów na wniosek KRS
- Powoływanie prezesów NSA, SN, TK i jednego członka KRS

Uprawnienia tradycyjne

- Nadawanie obywatelstwa, orderów i odznaczeń
- Prawo łaski
- Tytuły profesorskie

Uprawnienia w zakresie spraw zagranicznych

- Reprezentowanie kraju
- Ratyfikowanie i wypowiedanie umów międzynarodowych
- Mianowanie i odwoływanie przedstawicieli kraju
- Przyjmowanie listów uwierzytelniających i odwołujących przedstawicieli krajowych

Uprawnienia względem obronności

- Sprawowanie władzy za pośrednictwem ministra obrony narodowej, jako najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych
- W sytuacji zagrożenia zarządza powszechną lub częściową mobilizację
- Wydawanie decyzji o użyciu sił zbrojnych dla obrony kraju
- Gdy parlament nie może tego uczynić, zarządza stan wyjątkowy

RADA MINISTRÓW – kolejalny organ władzy wykonawczej (premier + ministrowie). Premier stoi na czele rządu, kieruje i organizuje jego pracę, kontroluje członków, kieruje pracą terenowych organów administracji i nadzoruje samorząd. Minister to naczelny organ administracji rządowej

- Rząd powoływany jest przez prezydenta, najpierw desygnuje premiera a na jego wniosek powołuje członków rady
- W ciągu 14 dni musi uzyskać wotum zaufania
- Konstruktywne wotum nieufności – wniosek 46 posłów z nazwiskiem nowego premiera

Uprawnienia:

- Wykonywanie ustaw i prawo inicjatywy ustawodawczej
- Wydawanie rozporządzeń
- Kontrolowanie i koordynowanie prac organów administracji państwowej
- Uchwalanie projektu budżetu i kierowanie jego wykonaniem
- Ochrona interesów skarbu państwa
- Zapewnienie bezpieczeństwa politycznego i porządku
- Kierownictwo w stosunkach z innymi państwami i organizacjami (umowy)
- Zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego kraju i kierowanie obronnością

KORPUS SŁUŻBY CYWILNEJ – urzędnicy, których zadaniem jest rzetelne, bezstronne i apolityczne wykonywanie zadań administracji rządowej (urzędnicy kancelarii premiera, ministerstw, urzędów wojewódzkich), nadzór nad korpusem sprawuje premier, w jego imieniu działa Szef Służby Cywilnej

TRYBUNAŁ STANU – sędzi najwyższych urzędników państwowych, w jego skład wchodzi przewodniczący i dwóch zastępców oraz 16 członków wybranych przez sejm, przewodniczącym jest pierwszy prezes SN, trybunał rozpatruje sprawy na poziomie dwóch instancji, I – przewodniczący i 4 członków, II – przewodniczący i 6 członków, brak kasacji od wyroku

- Prezydent za naruszenie konstytucji i ustaw i przestępstwa
- Członkowie RM, prezesi NBP, NIK, członkowie KRRiT
- Posłów i senatorów za działalność gospodarczą i pieniądze ze skarbu państwa

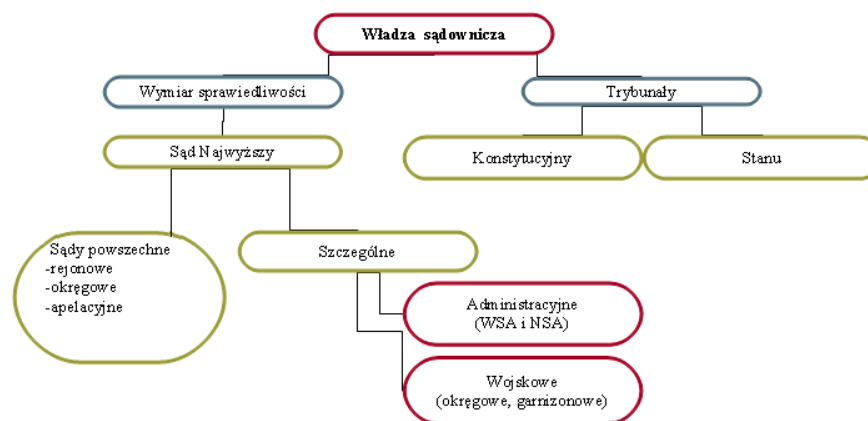
TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY – 15 sędziów (9lat przez sejm), prezesa i wice powołuje prezydent, orzeczenia mają charakter ostateczny

- Orzeka o zgodności ustaw i umów z konstytucją (prezydent, premier, marszałkowie, 50 posłów, 30 senatorów, prezes SN i NS, prokurator generalny, RPO, prezes NIK)
- O zgodności z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi
- Rozpatruje skargi konstytucyjne
- O zgodności z konstytucją celów i działalności partii
- Rozstrzyga spory kompetencyjne
- Orzeka o przeszkodzie w sprawowaniu urzędu prezydenta

Wnoszenie skargi

- Każdy, kto uzna, że jego prawa zostały naruszone
- Sporządzona przez adwokata lub radcę
- Przedmiotem może być tylko akt normatywny
- Rozpatrywane tylko dotyczące praw i wolności z konstytucji
- Wnosi się pod warunkiem wyczerpania wszystkich możliwości

STRUKTURA SĄDOWNICTWA W POLSCE

OBYWATWL W PAŃSTWIE DEMOKRATYCZNYM

- Prawa i wolności osobiste
- Polityczne
- Ekonomiczne, socjalne i kulturalne
- Obowiązki
 - Wierność RP i troska o dobro wspólne
 - Przestrzeganie prawa
 - Obrona kraju i służba wojskowa
 - Płacenie podatków itp.
 - Dbałość o środowisko

FINANSE PUBLICZNE NBP – zasady gospodarowania finansami publicznymi nie są uregulowane w ustawodawstwie

- Zasada jedności materialnej – zakaz wiązania określonych dochodów publicznych z konkretnymi wydatkami (niefunduszowanie)

- Zasada jedności formalnej – jeden akt prawny – plan finansowy, nie zachowa w pełni
- Zasada jednorodności – planowanie na jeden rok plus zobowiązanie z zeszłego roku
- Zasada szczegółowości – jasno objaśnione cele, źródła itp. (podmiotowa, przedmiotowa, funkcjonalna = skąd? Co? Po co?)
- Zasada realności – prawdopodobna, uniknięcie niedociągnięć
- Zasada jawności i przejrzystości
- Zasada zupełności (powszechności) – wszystkie wydatki i dochody, budżetowanie netto

HIERARCHIA AKTÓW PRAWNYCH

SYSTEM ŹRÓDEŁ PRAWA

1. Ustawa – akt prawny o charakterze ogólnym, uchwalany przez parlament w określonym trybie, reguluje każdą sprawę, z wyjątkiem tych wprost zakazanych w konstytucji, formę ustawy muszą mieć: określenie uprawnień i skład organów państwa, prawa i obowiązki obywateli, budżet i podatki
2. Umowy międzynarodowe – pisemne porozumienie regulowane prawem międzynarodowym, którego stronami mogą być państwa lub inne podmioty prawa międzynarodowego, mają formę układu, konwencji, paktu, porozumienia lub deklaracji
3. Ratyfikowane umowy międzynarodowe – wyrażenie zgody na związanie się przez państwo treścią umowy przez głowę państwa, pierwsza grupa to umowy, które nie wymagają zgody sejmu, a druga to te, które wymagają, dotyczą one:
 - Pokojów, sojuszy i układów polityczno-wojskowych
 - Członkostwa w organizacjach międzynarodowych
 - Wolności, praw i obowiązków obywatela
 - Znaczne obciążenie finansowe
 - Spraw do których konstytucja wymaga ustawy
4. Rozporządzenie z mocą ustawy – akt normatywny o mocy równej ustawie (może ją zmienić lub uchylić), wydawane w czasie stanu wojennego, wydaje je prezydent na wniosek RM
5. Rozporządzenie – wydawane na podstawie ustawy, aby mogła być wykonana przez odpowiednią instytucję, wydaje je
 - Prezydent
 - Premier
 - RP
 - KRRiT
 - Minister administracji rządowej

6. Akty prawa miejscowego – obowiązujące na danym terenie

DUALISTYCZNY CHARAKTER ŹRÓDEŁ PRAWA

- Przepisy prawa powszechnie obowiązującego- mogą one wiązać wszystkie podmioty w państwie
- Przepisy prawa powszechnie obowiązującego zostały ujęte w zamknięty system źródeł prawa
- Zamknięcie systemu nastąpiło w dwóch aspektach:
- W aspekcie podmiotowym- konstytucja wyczerpująco wymieniła formy aktów, w jakich mogą być zawierane normy o powszechnie obowiązującym charakterze
 - konstytucja
 - ustawy
 - ratyfikowane umowy międzynarodowe
 - rozporządzenia
 - akty prawa miejscowego
- konstytucja i ustawy mają charakter aktów samoistnych- mogą być wydawane w ramach ogólnej kompetencji organu uprawnionego do ich stanowienia
- rozporządzenia muszą mieć zawsze charakter aktów wykonawczych- mogą być wydawane tylko na podstawie upoważnienia ustawowego
- źródłami powszechnie obowiązującego prawa mogą być także:
 - rozporządzenia prezydenta z mocą ustawy- wydawane tylko w sytuacji nadzwyczajnej
 - przepisy stanowione przez organizację międzynarodową, do której należy Polska, jeżeli umowa międzynarodowa przewiduje taką skuteczność prawną tych przepisów w prawie wewnętrznym
- W aspekcie podmiotowym- konstytucja wymienia w sposób wyczerpujący katalog organów upoważnionych do stanowienia powszechnie obowiązującego prawa;
 - na poziomie konstytucyjnym wyłączne prawo stanowienia ma parlament w szczególnej procedurze
 - na poziomie ustaw zwykłych wyłączne prawo stanowienia ma parlament, w sytuacji nadzwyczajnej- mogą być wydawane przez prezydenta rozporządzenia z mocą ustawy
 - na poziomie rozporządzeń prawo ich stanowienia mają tylko: prezydent, RM,

prezes RM, ministrowie kierujący określonymi działami administracji rządowej KRRiT

- na poziomie praw miejscowego- organy samorządu terytorialnego oraz terenowym organom administracji rządowej
- akty prawa wewnętrznego- ograniczony zakres ich obowiązywania. Mogą być kierowane tylko do jednostek organizacyjnych podległych organowi wydającemu te akty
- system aktów prawa wewnętrznego ma charakter systemu otwartego- przepisy wstawowe upoważniły także inne podmioty do stanowienia zarządzeń czy uchwał
- akty prawa wewnętrznego może wydawać każdy organ władzy publicznej, o ile istnieją tylko jednostki organizacyjne mu podporządkowane i o ile mają taką kompetencję
- wszystkie akty prawa wewnętrznego muszą odpowiadać pewnemu modelowi:
 - może być adresowany tylko do jednostek organizacyjnie podległych organowi wydającemu ten akt
 - nie może działać na zewnątrz, nie może być podstawą decyzji wobec obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów
 - może być wydany tylko w ramach ustawy, która musi określać kompetencję danego organu do wydania aktów prawa wewnętrznego
- różnica pomiędzy aktami prawa powszechnie obowiązującego, a aktami prawa wewnętrznego jest taka, że dotyczy innych adresatów
- podział źródeł prawa na akty prawa powszechnie obowiązującego i akty prawa wewnętrznego ma charakter dychotomiczny- każdy akt normatywny musi mieć postać albo aktu prawa powszechnie obowiązującego albo aktu prawa wewnętrznego